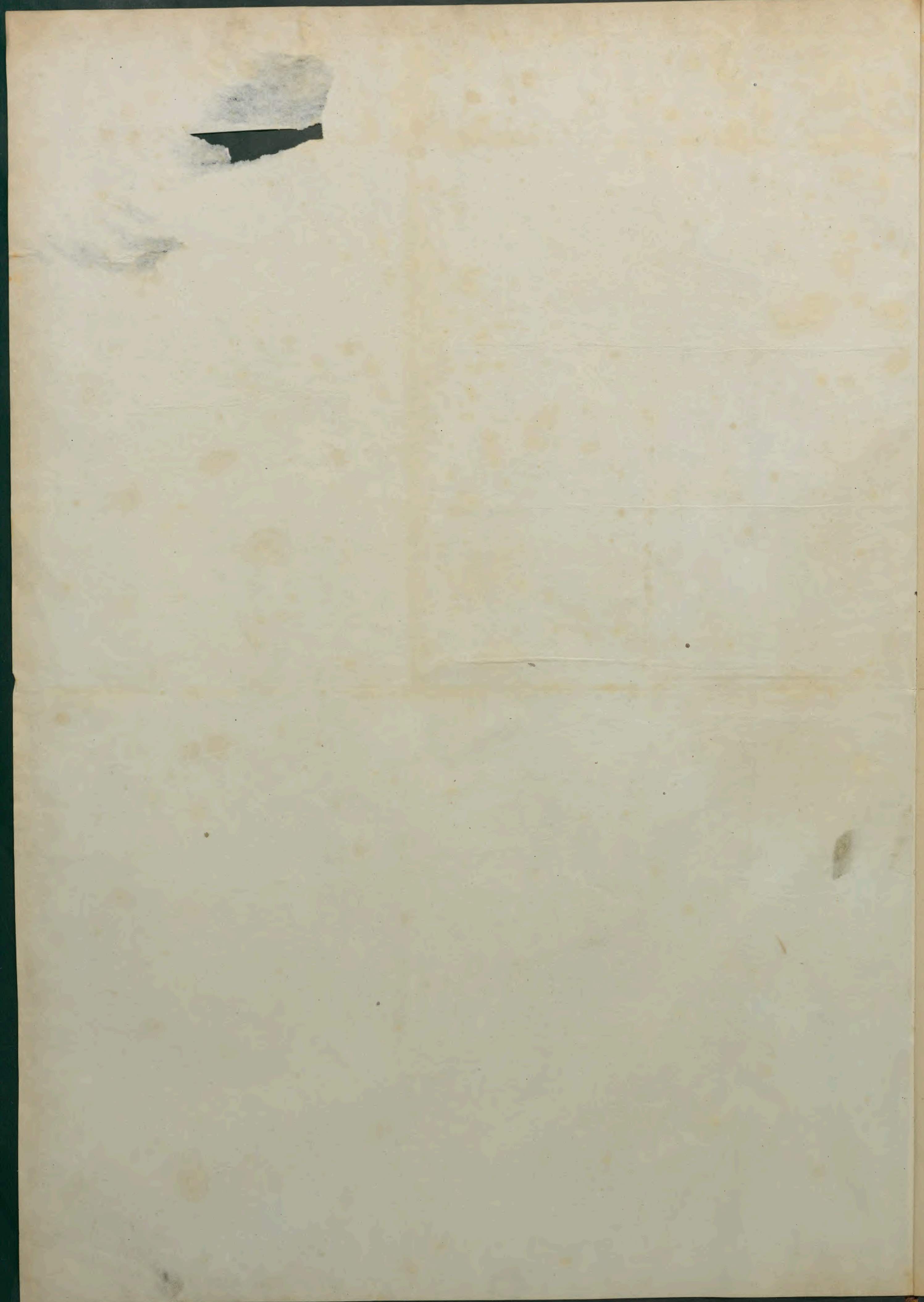

1654
5.2 1

Ի ՄԱՅՅՆԱԳՐԱՐԱՆԷ
ՄԷԼԻՔԱՆԻ ՔԱՆԱԿԱՐԱՆԷ
ՓԵՆՏԵՆՑԷ
БИБЛИОТЕКИ
Мелькони Каспаровича
ПАНИКЕВА.
№ 1294

100

ՄԵԴՈՒ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ

Լ Ր Ա Փ Ի Ր

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԱԶԳԱՅԻՆ ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԿԱՐԻ 1 ՅՈՒՆ ԿԱՐԻ
ԳԱՅԱՍՏԱՆԻ ԿԱՐԻ 1 ՅՈՒՆ ԿԱՐԻ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԿԱՐԻ 1 ՅՈՒՆ ԿԱՐԻ
ԳԱՅԱՍՏԱՆԻ ԿԱՐԻ 1 ՅՈՒՆ ԿԱՐԻ

Տոների պատճառով
Մեդուի № 2-ը կհրատա-
րակվի ամսույս 15-ին:

Ներկայ 1877 թվականին

ՄԵԴՈՒ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ

ԿԱՐԻ 1 ՅՈՒՆ ԿԱՐԻ

ԿԱՐԻ 1 ՅՈՒՆ ԿԱՐԻ

ՄԵԴՈՒ ԿԱՐԻ 1 ՅՈՒՆ ԿԱՐԻ
ՄԵԴՈՒ ԿԱՐԻ 1 ՅՈՒՆ ԿԱՐԻ

Թիֆլիսում ստորագրվել ցանկացող կարող են.
դիմել 1) ԽՐԱԿԱՆՈՒՄԻ, որ գտնվում է Ս.
Վարդանանի տանը, հետագայում կայարանի կից.
2) պ. Ջաբարիա Գրիգորյանի եւ ընկ. ԳՐԱԿԱՆ-
ՃԱՌԱՆՈՑՈՒՄ, Միխայիլովսկի կամուրջի մոտ
պ. Ջուրաբյանի տանը, Լոնդոն հիւրանոցի տակ.
3) պ. Համբ. Լեւոնյանցի ԵՄԽԱՆՈՒՄԻ ԽԱ-
ՆՈՒԹՆԵՐՈՒՄ, Գրիգորյանի փողոցի վերայ, Գե-
ներալ Արծրունու գաղտնիքով եւ Միխայիլովսկի
կամուրջի մոտ Վրոնցովի արձանի ճակղերը:
Օտարաբարացի կարող են դիմել խմբագրա-
տուն Ռոստոմա Պապուկով:

В редакцию Армянской га-
зеты „МЕДИА АРМЕНИИ“
от Тифлиса.

Խմբագրություն անցնալ տա-

ՅԵԼԻԵՏՈՒ

1876-ի ԿՍԱԿԸ 1877-ին.

Մոտ կէս դերի էր. ամպը պատել էր եր-
կնքը: Սաստիկ ցուրտը սարսուռ է գցում
մարդու մարմնում. չէին երևում ոչ լուսին, ոչ
աստղերը և սարսափելի մթնոլորտը մի ան-
սակել երկիւղ ու ահ էր յարուցանում մարդու
որով մէջ. կարծես թէ ընդմիջումը բարկացած
զօրով մարդկանց վերայ գիտութեամբ ստացել
էր մի զարհուրելի կերպարանք: Թէ քաղաքից
դուրս, թէ քաղաքի փողոցներում նշմարվում
էր մի խորին լուռութիւն, որպէս թէ կենդանու-
թեան զգացմունքը մոռել էր՝ հարուստները
պատապարուէլ էին ցրտից խրեանց չեղադարձ
ու տաք սենեակներում, չմտաբերելով ցրտի ազ-
դեցութիւնը աղքատների վերաբերութեամբ:
Իսկ աղքատները կաշի եկած խրեանց խրճիթ-
ներում՝ չարկած քնած էին անձածկ յատակի
վերայ: Սակայն փողոցներում երբեմնապէս լըս-
վում էին ընդմիջվող ձայներ, որ պատկանում
էին մրգավաճառներին, Ներքին էլ հարուստ-
ների տներէն լսվում էր զայնամուտի ձայն,
որից զուշակելի էր, թէ այն տեղիքում ուրա-
խութեամբ պարում են ու զուգարկութեամբ ժա-
մանակ են անց կացնում:

Այս ժամանակ քաղաքից դուրս երկու ճա-
նապարհորդ էին երևում. սոցանից մէկը ար-
դէն ծերացած, սպիտակ մազերով, երկար մո-
րուքով, դաւաճանք ձեռքին, բարկացած դէմ-
քով, նիհար պատկերով, կնճիռներն հաւաքած,
կամաց քայլելով զայն էր արևմտեան կողմից:
Սորա դէմքից կարելի էր եզրակացնել, որ շատ

ընդունակ էր անյաջող հա-
նապատկելու կամ եռապատկելու
իւր հրատարակութեան, եթէ նիւ-
թական միջոցները կներեն. բայց
չհասաւ իւր նպատակին, վասնզի
այս տարի եւս նորա նիւթական
միջոցները սուղ մնացին ունենա-
լով միայն մօտ 400 ստորագրող,
որովհետեւ ծախսը ծածկվում է:

Նորից ցանկութիւնն ունի և ա-
ռաջիկայ 1877 թվականին համար,
եթէ ստորագրողաց թիւը կհասնի
գէթ 600-ի՝ Ուրեմն կ'մնայ այն
„Մեդուի“ ռուղութեան համա-
կրողներին եւ անդին: Իսկ խմբա-
գրութիւնն խոստանում է իւր
կողմից, եթէ ստորագրողաց թիւը
կհասնի վերոյիշեալ թուին, շա-
բաթը երկու անգամ հրատարա-
կելու իւր թերթը, չաբաթ օրերը
ամբողջ մի մեծ թերթ և չորեք-
շաբթի օրերը մեծ կէս թերթ,
գինը նոյնը թողնելով:

ԹԻՖԼԻՍԻ ԻՆՏԵՂԵԿՏԻ

Մեդուի մտաւ ահա իւր քսաներորդ
տարեկան շրջանն. իսկ մեր խմբագրութեամբ
տասնէ-հինգերորդը: Սա, ինչպէս տեսնում
է ամեն ընթերցող, մի բաւական երկար
ժամանակամիջոց է, մանաւանդ երբ յիշե-
լու լինիք, որ բոլոր ժամանակ նա իւր

բան է տեսել ու զգացել: Նրբէմն սա կանգ էր
առնում ճանապարհին հանգստանալու, նայում
էր դէս ու դէն ու թափ տալով զրուիք դարձ-
եալ շարունակում էր ճանապարհը ինքն իրան
ասելով. զգում եմ, որ մտածել է մահ, երբ
կը լինի, որ տեսնեմ ժառանգիս: Եւ քանի որ
աւելի անց էր կենում այս հիւանդ ճանապար-
հորդը, այնքան աւելի զօրանում էր նորա հե-
տաքերութիւնը:

Միւս ճանապարհորդը մի երիտասարդ էր—
աշխույժ ու զուարթ դէմքով. նորա պատկերից
երևում էր զօրութիւն ու առողջութիւն. նա, կար-
ծես, ստեղծած էր աշխատելու, մշակելու. նա
պատրաստ էր իւր զօրեղ ջաղճիկներով կամ շինել
ամեն բան կամ քանդել. նորա բոցավառ աչքերից
ցայտում էր ընդունակութիւն բարեգործութեան
և միևնույն ժամանակ անզուրկ նախանձ չարու-
թեան: Նա չուտաքայլ ընթացքով զայն էր
արեւելեան կողմից դէմ յանդիման առաջին
ճանապարհորդին, որին փափագում էր տես-
նել և որից սպասում էր օրհնութիւն ստա-
նալու... Այնքան քանի մի բոլորներ:

Ծերը կանգնեց մի լայն ճանապարհի վերայ
և հայեացքը գցելով իւր շուրջ հեռուից նկատեց
ահա երիտասարդին. նա ճանաչեց նորան,
հասաւ ժամանակը իմ ճանապարհորդու-
թեան վերջ տալու, ընկայ եւ ուժից. հոգի
վրդոված է, մարմինն հիւանդ է. տեսայ եւ
ժառանգիս և ամենայն բան կատարված եմ հա-
մարում: Թող սա շարունակել իմ ընթացքս և
կատարել կտակս. զգում եմ այժմ, որ պիտի
մեռնեմ և ուրախ եմ որ իմ նպատակին հա-
սայ... Այսպէս ասաց ծերը. իսկ երիտասարդը
այն բոլորէին մօտենալով նորան ընկաւ նորա
ոտքի տակ, համբուրեց նորան և արտասուքով
աղաչեց. Հէ՛կայ. օրհնի՛ր ինձ, օրհնի՛ր քո ժա-
ռանգիդ, որ իմ ապագայ կենքը արդիւնաւոր

կանու՛մ և տեսնու՛մ — և զիտե՛ր, որ եթէ
փոքր ինչ անհաւատարիմ դտանվինք մեր
համագործակցին, եթէ փոքր ինչ մեր նիւ-
թական աչքի առաջ ունենանք, կարող
կը լինինք բաղձալիկ ստորագրողներ ու-
նենալ և մի քանի անգամ Մեդուին հը-
բատարակել: որ միշտ խմբագրութեանս
առ ի սրտէ ցանկութիւնն է եղած: Բայց
այդ, ըստ մեր կարծեաց և հասկացողու-
թեան, համարմունք ու ընթերցողաց շահը
վաճառել է, պարտաւանդութիւն է: Բայց
սորա մէջ վարժված չենք. չենք էլ նախա-
նում նրանց, որոնք զօրձ են դնում այդ
զործիքը, այլ և պարտք ենք համարում
ցաւելու այդպիսեաց վերայ: Միթէ մի դաս-
տիարակի կը վայելէ իւր սանուց շա-
հերը զոհել անձնականին. բայց խմբա-
գիրը մի դաստիարակ է իւր ընթեր-
ցող հասարակութեանց: Ուստի և մեզ
քաղցր է աւելի հասկացող, բանիւրուն և
ուղղութիւն կշռող փոքրակիւ ընթերցող-
աց շրջանի մէջ մնալ, նոցա կշռադա-
տութեան նշանակութիւն տալ, քան ամ-
բօխի զուարճանքութիւնն ու վառ երե-
ւակայութիւնը շրջանի: Գրականական աս-
պարէզը — բալանայն չէ, ուր ամբողջ զու-
արճանիկում հանդէս են դուրս գալիս ձեռ-
նածուները. նա սրբավայր է, նա նուիրա-
կան տեղ է: Այստեղ ընտելութեան են առ-
նվում և վճռվում ազգերի և ժողովուրդի
կենսական հարցերն և խնդիրներն, այստեղ
որոշվում է նոցա ապագայն, նոցա ապագայ
պատկերի յատկանշանքն է նկարվում: Այս-
տեղ չէ կարելի հանգամանքների և դէպ-
քերի արեաց հետ խաղ բռնել ու նրանց
ինքնարկվել իւր յարմարութեան համար,
ինչպէս ձկնիկը խաղում են ծովի արեաց հետ.
ոչ: Այստեղ պէտք է հաստատուն կամքով և

Այս մեղմեցած է, միայն ոչ իւր ուղ-
ղութեան, պարտքի, համարմունքի և ոչ էլ
ձեռնարկութեան դէմ: Մեր բարեկամներից
շատերը գրում են մեզ, թէ դեռ Հայոց
մէջ ուղղութիւն և հեռատես հայեցում չկա-
նք. հայտնաւոր, նոցա դեռ առօրինակ ժող-
պետութեան ներքոյ զործող ժողովուրդ
են և պէտք է հանգամանքների և ոգեւ-
րութեան յարմար խօսել և գրել. եւս
թարգման ժողովուրդեան ճաշակին: Մենք այդ
քան զմեր բարեկամները լաւ ենք հաս-

կին և ճանապարհորդութիւնն յաջողութեամբ
կատարեմ:

Ծերը բարձրացեց իւր ձեռքը դէպի երկինք
և զողջովին ձայնով ասաց հետեւեալը.

— Թող վայր լինի երկինքն, որ այս նշանա-
ւոր բոլորէին, երբ քո հայրը ուժից ընկած իւր
մահին է սպասում, երբ նա երկար ճանապար-
հորդութիւնից յետոյ շատ բան տեսած է ու
լուսած — դու իսկուրեւանք պիտի կատարես նո-
րա վերջին կամքը. իսկ իմ վերջին կամքս ահա
իմ կտակն է, որ տալիս եմ քեզ իբրեւ իմ հայ-
րական օրհույն երաշխաւորութիւնը: Եւ այս ա-
սելով հայրը նայեց ուշի ուշով իւր ժառանգին,
ձայն չարժեց իւր գլուխն և այնից բռնելով նո-
րա ձեռքից յայտնեց.

— Եթէ պատահի, որ տան քեզ մի բարձր
Հոգեւոր ատարճան, դու յանձն առ այդ պաշ-
տօնը միայն կույման համար. ինչքոյնս հա-
ղիստ քո տեղումը և յանձնիք յամեն բան
այնպիսի անձին, որ կարողանայ գրաւել քո
սէրն և ժողովուրդի ատկութիւնը. թող նա կա-
ռավարէ այդ ժողովուրդը ըստ իւր ցանկութեան
ու ինքնակամ ընթացքով. տուր նորան աղա-
տութիւն գործելու. ամենայն անխաւաքութիւն ու
անարդարութիւն. թող նա ի շարք գործ զնէ
քո հաւատարմութիւնը հարստանալու, կողոպ-
տելու և նեղելու համար:

Այդպէս չէն ենթարկվել բամբասանքին,
եւ կը հանձն քո նպատակին:

— Եթէ պատահի քեզ լինիլ առաջնորդ հա-
սարակութեան, քո նպատակը պիտի լինի շըր-
ջապատի քեզ անարժան մարդկանցով. լսե՛
նոցա խրատներն և կատարել նոցա առաջադ-
րութիւնները: Չպիտի մերժես ոչ ոքի կարծիքը,
որպէս զի թշնամիք չը ձարիս. պիտի պատկա-
նիս ամեն կուսակցութեանց ու կատարես ա-

մինչև անգամ անձնազոհութեամբ դէմ դնել
շատ հանգամանքների, պատերազմել ամ
բոխի տղիտութեան և անհեռաւորութեան
դէմ և որոշել նորա ապագայ վիճակը:
Մենք այսպէս չենք կարող հասկանալ մի
խմբագրի պաշտօն, այս ուղղութեամբ և հա-
մարմունք ընթացել ենք տասնէ-հինգ տարի
խմբագրութեան պաշտօնի մէջ. սոյնպէս
էլ մտադիր ենք ընթանալու: Ցայտնելով
մեր խորին շնորհակալութիւնը մեր խոր-
հրդատու բարեկամաց և սրտացաւ զործա-
կալաց, պարտք ենք համարում հրապա-
րակաւ խոստովանելու, որ մենք չենք կա-
րող ենթարկվել և յարմարվել այն հան-
գամանքներին, որոնց դէմ պատերազմելու
է, չենք կարող անձաշակ ճաշակի համա-
կրել և նրան յարմար ձեռնարկվել. մենք
մեզ ապագայի առաջ, պատմութեան
այդ անողոք դատաւորի առաջ պա-
տասխանատու ենք համարում: Այսպիսի
հանգամանքներում մենք աւելի լաւ կը
համարենք լսել քան խօսել հակառակ
համարմունքի և հասկացողութեան, և ու-
րիշը մնալ մեր անձնական շահուց ազ-
բուր չենք:

Ա. Զ. Գ. Ա. Յ. Ի. Ն.

մեն մէկի կամքը. եթէ մէկը ասէ՝ ձկնիկը սե է
պիտի պատասխանես — ուղիղ ասացիր. եթէ
միւրեւ ասէ՝ էլ թռչուն է — դարձեալ ասա՝ ա-
ղէկ ասացիր: Եթէ քեզ տեսն լուրջ լաւ է խա-
ւարել, դու աշխատիր լուրջ հեռացնել ասելով
այդ իմ սիրած միթոյն է: Եթէ պատահին
մարդիկ, որ համոզեն քեզ, որ պիտի գործ դնես
բոլոր միջոցները հարստանալու — դու ասա՛ աղ
էլ իմ սիրած օճի (ոճ) է:

Այդպէս հաստատ կլինիս պաշտօնիդ,
եւ կհանձն քո նպատակիդ:

— Եթէ պատահի լինես տեսնել մի ուսումնա-
բանի, դու աշխատիր այդ ուսումնաբանը աչքով
չտեսնել. հեռացիր մի ուրիշ քաղաք և այնտեղից
կատարվիր ուսումնաբանը միայն անուն կրելով
հեռուց ուսումնաբանին և ռոճիկը ստանալով:
Այդ պատճառով միջոց է արդարանալու, երբ
ուսումնաբանը ողբալի դրութեան մէջ է լինելու:

Այսպէս արի կհամարվիս գործումը:
Եւ հաստատուն կլինիս նպատակումը:

— Եթէ լինի վարդապետ մի վաճառ-
մարդութեան միջոցին, երբ կատարվում է նա-
խաժողով և ժողովուրդը բարեմաղթում է Աս-
տուծոյն, դու քոթակ տուր տիրացուն եկե-
ղեաց մէջ. այնպէս քոթակ տուր, որ արևել
լաւ ռոճիկով. երկու տեղից էլ ռոճիկի կըստա-
նաս, այդ քեզ բաւական է. մոռացիր քեզ
յանձնած ուսումնաբաններն — իւրեանց աշա-
կերտներով, մի հաւաքիր տեղեկութիւններ նո-
ցա մասին և ոչինչ տնօրէնութիւն մի անի:
Յանձնիր քո պաշտօնը մի անփորձ մանկավարժ
կազմուտ անդաւաճող աշակերտին, թող փորձի
համար մտնէ նոր կանոնադրութիւն և մանկա-
վարժական անփորձութեամբ զրաբար լեզուա-
գասարկութեան անէ երկուսներին:

Այդպէս յաջողութիւն կըզանես գործիդ,
եւ կը հանձն քո նպատակիդ:

— Եթէ լինի տեսնել մի ուսումնաբանի, ման-
կավարժի ձեռն տուր երեխաներին ինչպէս
տեսնել Ալմաստակին, որ նոյնպէս նոր մեթո-
դով մտաւ տակաւն ու մանկավարժէն դու-
րուցեալ սարից, բայց դարձեալ նոյնքան հըմ-
տուր ինքնա վերկացաւ ցինից ու շուտով փախաւ
իւր հակառակորդից: Եթէ լինիս դու մանկա-
վարժ ուսուցիչ ժողովրդի փորձի համար անփորձ
ուսուցիչներին, վարժէ նրանց փորձել կատա-
նադրութեան մէջ, զրաբարով փորձի դասա-
խօսի մանուկներին, փորձի համար ընթացիւ
սրանց, փորձելով թող դասան փորձանք և
գործի յիմարութեան արձագանք. փորձի եւս
թականից կըզանես ընթացած խմատակ. դու
էլ փորձած յիմարութեան նախաժողով:

Քեզ վնաս չկայ քո փորձանքից
Դու չես չեղել քո նպատակից:

— Եթէ լինի վարդապետ մի վաճառ-
մարդութեան միջոցին, երբ կատարվում է նա-
խաժողով և ժողովուրդը բարեմաղթում է Աս-
տուծոյն, դու քոթակ տուր տիրացուն եկե-
ղեաց մէջ. այնպէս քոթակ տուր, որ արևել
լաւ ռոճիկով. երկու տեղից էլ ռոճիկի կըստա-
նաս, այդ քեզ բաւական է. մոռացիր քեզ
յանձնած ուսումնաբաններն — իւրեանց աշա-
կերտներով, մի հաւաքիր տեղեկութիւններ նո-
ցա մասին և ոչինչ տնօրէնութիւն մի անի:
Յանձնիր քո պաշտօնը մի անփորձ մանկավարժ
կազմուտ անդաւաճող աշակերտին, թող փորձի
համար մտնէ նոր կանոնադրութիւն և մանկա-
վարժական անփորձութեամբ զրաբար լեզուա-
գասարկութեան անէ երկուսներին:

Այդպէս յաջողութիւն կըզանես գործիդ,
եւ կը հանձն քո նպատակիդ:

— Եթէ լինի անդամ մի հոգեւորական վա-
րդութեան ամբողջ հաղարկի հաւաքից, գիւրդ
ու դաշտեր կապալաւ տուր այնպիսի մարդուն,
որից կարող ես դու էլ օգուտ քաղել: Կապա-
րակութեան կղեր ուսուցիչ, քահանայ, սար-

նամոթ նպատակաւ եղջրուաքայ հրա-
տարակութիւններ ընկող, թէ երուսա-
ղէմայ միաբանութիւնը նոր կաթողիկոսու-
թիւն մի հաստատուելու մտքեր ունի հար-
կաւ այս ամենը մանրամասնաբար կարգա-
ցած է ք ներկայ տարւոյ Պոլսոյ լրագրերէն,
ուստի աւելորդ կը համարեմ այս մասի-
րուն վերայ երկար գրելը:

Սակայն երբէք չէինք ակնկալել այդպիսի
թշտամութիւններ և նախատիքներ Ռուս-
սարնակ Հայերէն: Երուսաղէմայ միաբա-
նութիւնը կուտարար չէ և չէ կարող լինել,
նա չունի այդպիսի վայրենական ձրբեր և
և շնորհքներ. վասն զի եթէ ունենար,
չը պիտի մերժեր միաբանական անդամա-
ցութենէն Կիւրիզ վարդապետը, զոր չէ-
միաձին մեծ սիրով և պատուով ընդուն-
նեց, թիւեալ երուսաղէմայ միաբանութիւնը
վշտացնելու համար: Աւրիշ խնդիր է բո-
լորովին Ս. Տեղեաց մասին պատահած կը-
ռիւններ: Անձնիւր մարդ իւր իրաւունք-
ները պաշտպանելու բնական նախանձաւո-
րութիւն ունի, կը կուտի, կը վերադա-
նէ մինչև իսկ կը մեռնի միմայն իւր ի-
րաւունքները անաղարտ պահպանելու հա-
մար: Արշալի ևս առաւել պէտք է ունե-
նայ այդ տուր նախանձաւորութիւնը ե-
րուսաղէմայ միաբանութիւնը Ս. Տեղեաց
մասին, որ ամբողջ Հայ-Ազգին իրաւունք-
ներն են: Միթէ այս առթիւ պատահած
կռիւններն կարելի է հետեւացնել, որ ե-
րուսաղէմայ միաբանութիւնը կուտարար է,
կարելի է այս պատճառաւ նախատել մի-
աբանութիւն մի, որ դարձել է վեր-բը-
տինք և արևին թափած է Ս. Տեղեաց հա-
մար ի պատիւ և ի պարծանք բոլորակա-
պաշտին: Կարծեմ թէ այս օրինակ վերա-
գործութիւնն տեւել պարծանաց, առաւել
գոհանակութեան արժանի են, քան նա-
խատանաց:

Թիւրքա քեզ համար Ս. Տեղեաց խըն-
դիրներն հինցած և փտած խնդիրներ հա-
մարուն. թիւրքա ըսէք թէ անցած են այն
ժամանակներն, ուր կրօնական կռիւններ
նահատակութիւն կը համարուէին. այժմ
ժամանակը գործելու ժամանակ է, փոխա-
նակ երուսաղէմայ միաբանութիւնը հին-
ցած խնդիրներով ժամանակաւ լինելու:
Թող ազգի յառաջադիմութեան և լուս-
տաւորութեան մեծ գործին սպասարկէ,
փոխանակ արեւն թափելու, քորովք թող
թափէ և այս բաւական է: Միթէ չէք գի-
տեր երուսաղէմայ միաբանութեան վե-
ճակը և կացութիւնը, պիտի գիտնաք:
Եթէ չէք գիտեր տաճկական կառավարու-
թեան ոգին, ըստ ամենակերպ իրաւունք կը
տամ քեզ և ես կը պարտաւորմի փոքր
ինչ երկար գրել, որպէս զի կարողանամ
այս պարագաներն պարել:

Ս. Տեղեաց մէջ առայժմ միայն Գրիս-
տոսի ծննդեան այրն է, որ շարունակական
հակառակութեան, ասելովութեան, կուտոյ
և պատերազմի ասպարէզ է: Այս տեղը ե-
րեք ազգաց, այն է, Հայոց, Ռուսաց և Լա-
տինաց կը վերաբերի: Յոյքը և Լատինը շա-
րունակ հետամուտ են իւրացնել այդ Ս.
տեղը մերթ ընդ մերթ միմայն և Հա-
յոց իրաւունքները բռնաբարելու ուզե-
լով, ահա այս հակաբերատունական և
տեսակ մի աշխարհակալական բաղձանքնե-
րէն կը ծագեն կռիւններ, որք երբեքն այն-
չափ կը բորբոքին և կը սաստկանան, որ
հարկ կը լայ հրացանի և այլ զինուոր գոր-
ծածութեան. ինչպէս եղաւ 1872ի Ռուսաց
և Լատինաց կուտոյն ժամանակ: Հայք այս-
պիսի կռիւններուն մէջ երբեք չէ եղած,
որ նախապարձակ լինել և կամ առիթ տան.
սրովհետեւ նոքա իրենց իրաւունքներով կը
բաւականանան, այլոց իրաւանց դպելէ
միշտ հեռու կը մնան. թէ և միշտ իրենց
իրաւունքները կը բռնաբարուին, մա-
նուտանք վերջն մի քանի տարիներուն
մէջ: Չարիք չմնաց, որ Յոյքը մեր
միաբանութեան զինուն չտեսնէ, մեր եկե-
ղեցական զգեստներն պատուեցին. խաչը
կոտորեցին, ննջելիւն դադարը բռնաբա-
րեցին և շատ անգամ մեր վարդապետաց

զուլները և թեւերը ջաջակեցին:
Հարկ չէ ըսել, որ այս կռիւններուն ժա-
մանակ տեղական կառավարութեան շա-
հու մեծ դուռ կը բացուի, վասնզի նա
պէտք է իրաւախոհ ընէ, եթէ տեղական
կառավարութեանը չի յաջողի, ի Պոլսի Բ.
Դուռը կը կարգադրէ: Աւելորդ կը համա-
րեմ պատմել այստեղ նաեւ տաճկական
դատաստաններուն ինչ հիման վերայ կա-
յանալը. երբ օրէնքի մը հիմունքը ան-
կողմնակալութիւն և արդարութիւն չեն,
այն օրէնքը կը նմանի լատիկի, որ
ուզած կողմը և ուզածիւր չափ կարող եւ.
քաշել: Ամեն իրաւունք, ամեն արդարու-
թիւն կը պաշտպանուի տաճկական դա-
տաստաններու մէջ դրամի՝ զօրութեամբ,
եթէ ունիս դրամ, չունենցած իրաւունք-
ները անգամ կը շահիս. իսկ եթէ չունիս
քու նուիրական իրաւունքներդ իսկ կը
զրկուիս: Արշալի կուզես պտույ, որչափ
կուզես բողբոջ, աղաչէ և արտասուէ: Միշտ
անկրաւ եւ, քանի որ քսակը լեցը չէ, քու
զրամատեր հակառակորդդ կը վատկի ա-
մեն բան, որովհետեւ նորանը լեցուն է, հե-
տեալաբ օրէնքը աւելն նորա կողմը կը
խօսի և կ'զնուէ:

Երուսաղէմայ միաբանութիւնը ամեն օր
այս դառն վշտերէն զերծ չէ. ամեն օր պար-
տաւորուած է այս կամ այն էջնեղիւնե-
րուն, այս կամ այն կառավարիչներուն դը-
րամ կերցնել, որպէս զի իւր իրաւունք-
ները, ազգին իրաւունքները կարող լինի
պահպանել. ունի՞ արեւոք այդքան դը-
րամական մեծ կարողութիւն, ունի՞ որ կը
տայ. ահա մեծ և խորին ուշադրութեան
կարեւոր խնդիր: Այսօր Ս. Յովնովեանց
վանքը գրեթէ քսան հազար ոսկւոյ տո-
կոստոր ծանր պարտուց տակ կը հեծէ,
իւր հաստատուն տարեկան եկամուտն է
գրեթէ երեք հազար ոսկի. իսկ տարեկան
հաստատուն ծախսն է քիչ հազար ոսկին
աւելն. թողու՞մք պատահականներն, թո-
ղու՞մք ասոր անոր տրուածներն իբրեւ կաշաւ.
ուստի՞ կը լեցուի այս, որով տարեկան եկե-
լ և մոկց բացն է երեք հազար ոսկի. ուստի՞
կը լեցուի այս ահագին անդուհոյք, ուստի՞
կը գոյնայ միաբանութեան ապրուստը:
Կան մարդիկ, որ այս անկեղծ յայտարա-
րութեանց չեն հաւատար. նոքա կը կար-
ծեն, որ երուսաղէմայ վանքը շատ հա-
րստութիւն ունի. թաքաւորական ձոխու-
թիւն ունի. ուստի այսպիսի խօսքերը տակ
խարդութիւններ կը համարեն: Բնաւ խա-
բեութիւն չկայ և. ոչ նշանակեցի մը չափ
անգամ. այս է երուսաղէմայ միաբանու-
թեան նիւթական կացութեան հարադատ
պատկերը. ինչ որ կուտենք, ինչ որ կը
հաղնենք, ամենը փոխառութեանն է: Ա-
հա այս դառն, այս անտանելի կացու-
թեան մէջ մեր ուտելիքն, մեր խմածն
և մեր հագածն կտրելով՝ տարապարտ
ծախսեր կրնենք. որպէս զի Ս. Տեղեաց մէջ
ազգային իրաւունքները անկորուստ մնան:

Միթէ այս տաղանապալելը զրույթեամբ
կարելի է ազգին յառաջադիմութեան և
լուստաւորութեան համար հոգալ. կոտանէք
որ Ս. Տեղեաց խնդիրներն մեծ ազդեցու-
թիւն ունին այս ամենուն վերայ: Այսպէս
ըսելով՝ չը կարծէք որ երուսաղէմայ միա-
բանութիւնը բոլորովին անկողմ է այժմ
ազգի յառաջադիմութեան, ոչ ունի տպա-
րան, ունի ժառանգաւորաց՝ վարժարան,
որոց արդիւնքը հետզհետէ կը վայելէ և
պիտի վայելէ ազգը և նոյն իսկ վանքը: Ա-
ռաջ վարժարանի դաստառները դուրսէն
ամսականով մարդիկներ էին, նոյն իսկ վան-
քի դիւանին գրագիրներն, բայց այժմ այս
պաշտօններն բոլորն ալ վարժարանէն յա-
ռաջ եկած աշակերտները կը կատարեն:

Կը խնդրեմք պ. խմբագիր, և միանգա-
մայն իբրեւ քրիստոնեայ եղբայր, իբրեւ հայ
եղբայր կը պարտաւորեմք գնել, որ եր-
բեքն Ռուսահայոց ուշադրութիւնը հրա-
ւիրէք երուսաղէմայ միաբանութեան ծանր
վիճակին վերայ, ամեն հայ-անհատի նուիր-
ական պարտականութիւնն է խորհել և
մտածել այնպիսի միաբանութեան վերայ,

որ դարեւ ի վեր Արաբիոյ անապատնե-
րուն մէջ, վայրենի ազգաց մէջ, զօրաւոր
քրիստոնեայ թշնամեաց դէմ կարողացած
է պահպանել այնչափ իրաւունքներ, որք
այսօր ամեն եւրոպացի մեծատուն այցե-
լուներու ուշադրութիւնը և միանգամայն
զարմանքը կը հրաւիրեն:

Տաճկաստանի Հայոց շատ անտարբեր է
այս մասին. թողու՞մք որ մեծաւ մասամբ
չեն հաւատ ընծայեր, թէ վանքը մի այն-
պիսի տխուր վիճակ ունի. թողու՞մք, որ
նշ թէ գործով, այլ խօսքով անգամ չեն
ուզեր քաջալերել. ընդհակառակն ամեն
պարագայի մէջ կը ձգնեն նախատակած
առնել, վերադառնալ և թշնամանել: Խօս-
քերնիս հասարակութեան համար չէ. այլ
կարգ մի անձանց համար, որք նոր և օ-
տար զաղափարներով անուած՝ կուզեն
ամեն բան տապալել. եկեղեցական պաշ-
տօնէութիւնը ջնջել, խաչ և աւետարան
ծախել, վանքերն իսպառաքուստ դնել: Այդ
պարններու տեսութեամբ ազգային լուս-
տաւորութիւնը և յառաջադիմութիւնը
այսպիսի բաներու մէջ կը կայանայ:

Եթէ ազգային հոգեւոր իշխանութիւն
փնտռէք Տաճկաստանի մէջ, ի զուր ժա-
մանակ անցուցած պիտի լինէք. ամեն տեղ
եկեղեցականք իրարու հակառակ են. դե-
րար կանոնադրներն և կնիքատակն. միոյն
ընտրէ՞ ուրիշ մի կարէ, միայն շինարար
շորթոր մի կը քանդէ: Ամեն բան ըստ
այսմ կարող էք դատել և հասկանալ:
Երբ միաբան մի, թէ սարկաւազ լինի կամ
վարդապետ, իւր անօրինի վարմանց և ա-
կու կուտակութիւնը հայտնուէ և կ'ուտան
բարձրաց համար մեծուր միաբանական
անդամակցութենէ, երբէք չաշխատէ իւր
կենքը կանոնաւորել և ուղղել. որովհե-
տեւ դիտէ թէ, ուր որ ալ կ'ըլլայ իւր ա-
մեն թեկուծութիւններովն հանդերձ պիտի
ընդունուի: Ենթադրեմք, որ ի Պոլսի եր-
թայ, ուղղակի կը դիմէ այն անձանց,
որք հոգեւոր չափ թշնամի են Աթուրի և
միաբանութեան, ինչպէս է Ղ. ալ ալ թի ոյ
օձա իս ըսուածը, կոկոսն իրաւ տու
գէշ խօսել երուսաղէմայ վերայ. նոքա ան-
միջնապէս իրենց պաշտպանութեան տակ
կանոնու, որպէս զի արքանակ ևս վատա-
կած լինին և որովհետեւ այս անձինքը
մեծ դեր կը խաղան վարչական մարմնոյ
մէջ, յառաջ կը քաշեն իրենց նոր ար-
բանակը, եթէ սարկաւազ է, վարդապետ
ձեռնադրել կը տան, եթէ վարդապետ է
ծայրագոյն կամ եպիսկոպոս ընել կտան:
Այս ամենը կրնան ոչ անձնական արժա-
նաւորութեան համար, այլ միմայն ե-
րուսաղէմայ միաբանութեան հակառակ
գործելու համար:

Անշուշտ կը զգայք թէ այսպիսի հա-
կառակութիւններն ուր կը հասնեն ազգային
հոգեւոր իշխանութեան ազդեցութիւնը,
որպիսի անարդ զրույթեան մէջ կը ձգնեն
եկեղեցական պաշտօնէութիւնը. այս հա-
կառակութիւններն առիթ կը լինան անար-
բան եկեղեցականաց բազմամասուն, ապի-
րատութիւնը և անձնահոգութիւնը կը
քաջալերուի և կը զօրանայ: Միթէ այս
արմատական եղծումը չէ՞ պատճառ, որ
Տաճկաստանի մէջ եկեղեցականք ժողո-
վորականութիւն չունին. ժողովուրդը հո-
վուելու և կառավարելու ընդունակութիւն,
յարմարութիւն չունին. ուր որ կրթման
կը յուզեն տեղովուրդը և կ'ըրաւապեն. ո-
րով միշտ առաջնորդական ազգաշինարար
գիրներն անպակաս են:

Դեռ ևս շատ գրեկներն ունեն, բայց
նամակ շատ երկարեցաւ, որոյ մասին պ.
խմբագիր, Ձեր ներողամտութիւնը կ'ընդ-
րեմ, աղաչելով որ փոքր ինչ ուշադրու-
թիւն դարձնէք հոգեւոր իշխանութեան
այս աղաւաղ զրույթեան թէ և Ռուսաս-
տանի Հայոց աղաւաղ է այս յոռի գրու-
թեան փնտարել հետեւանքներէն, բայց
մեր կրեւորը Դուք ևս մասնակցէք էք, քանի
որ եղբայր եմք և քանի որ ամենքս ալ
հայ ենք:

* * *

Պ. Բրնունին գրում է Արաբիոյ վերայ-
փոխան պ. Յովնանէս վանքեանի պ. պ. հա-
ուտաւորներն մեզ ասացին, որ պարսկը շատ
արդիւնաւոր հայր է ցոյց տուել. 1876 ամի
մարտի 1-ից մինչև դեկտեմբերի 1-ն մամուլա-
ճառութիւնից զուտ արդիւնք եղած է 767 ու
54 կ. մինչդեռ նախկին երեցփոխանները օրով
մոմալաճառութեան տարեկան արդիւնքը հա-
զու հազ նամուտ էր 500—600 ուսուր: Ենոր-
հակութիւնն պ. վանքեանին, որին ցանկա-
նութեւն երբ միշտ մինչև վերջը յարատեւ իւր
այդ հաւատարմի գործունէութեան մէջ:

Հանգուցեալ Սրբազան Արք. Արքեպիսկոպո-
սի մահուան և յուղարկաւորութեան առթիւ
ստացրած թղթակցութիւնը վաղարշապատից
խմբագրութիւնից անկախ պատճառով յետա-
ձգվեցաւ մինչև առաջիկայ համարը:

Լուսմ եւք, որ Հանգուցեալ Արք. Արքեպիս-
կոպոսի թշուառ վիճակին դարման տանելու
համար նորա հիւանդութեան ժամանակ Սրբա-
զան Սարգիս Արքեպիսկոպոսը խրկել է 60 ու.

Մեզ հաղորդում են, որ Մշու փաշայի օգ-
նական շնանակով է հայագիր մեծ. պ. Մար-
կոս Լիմնիցի Աղաքեկեանցը, որ ծանօթ է
Ռուսաստանի հայ հասարակութեանց իբրեւ
խմբագիր Ղուկաս Հայոց աշխարհի օրագրին,

Ձաքաթալի պ. Նուսուրուսեանցը հաղորդում
է, որ Ձաքաթալի ժողովրդականք խնդրագործ
եղած էին Նորին Բարձր Սրբաշնութեան տեղ-
ւոյս Առաջնորդ Գաբրիէլ Արքեպիսկոպոսին և
պահանջած իրանց նախկին հովիւ Տէր Յովնան
գահնայ Ատուկմանցին:

Սրբաշնութիւնը իրաւացի գահնելով նոցա խնդրել,
կատարել է: Ձաքաթալի ժողովրդականք սի-
րով ընդունել են իրանց նախկին հովիւին: Եր-
կու կուտակութիւնը հայտնուէ և կ'ուտան
ապագայում համաձայնութեամբ և սիրով հոգա-
լու իրանց հասարակաց պիտոյքները վերայ:

Ն Ե Ր Ք Ի Ն

ՆԱՄՄԿ ԱՌԱՅԻՍՈՅԹ

Վերջին ժամանակներում Արաբիայի
վերայ տեղացող անձրևները և նրանց ա-
ռաջացած կարծիքները բացի այն որ մե-
ծամեծ փնտսներ տուին քաղաքացիներին
փաշանելով կահ կարասիներն և տներն
զրկելով բոլոր պաշարանքներն ու հրա-
պարակներն վաճառելով նիւթերն, այլ ինչ-
պէս հաստատ աղբերներին տեղեկանում
ենք, մեծապէս փնտսել են շինութեանց
պատերին, դիւաններին և զանազան մասե-
րին, այնպէս որ շատ փառաւոր է նրանց
տակ իրականին: Լուսմ եւք որ տեղւոյս պ.
գաւառապետի անօրինութեամբ մի մաս-
նաւորով է կազմուել տեսնելու բոլոր
փնտսուած շինութիւններն և նրանց, որոնց
բնակարանը շատ կրկնապէս է, առաջար-
կելու, որ դուր գնան այն տեղերից: Մենք
զովում ենք մի այդպիսի կարգադրութիւնը
բայց աչքի առաջ ունենալով որ Արաբ-
ցիայի շինութեանց գրեթէ 2/3 մասը վե-
նատուած է և կարտուում է շուտափոյթ
կարկոտանքի, ուստի և յանձնաժողով
պահանջող ոչ թէ անիրագործելի, այլ նաեւ
տաճկանի ևս նկատելի ենք գտնում:
Անշուշտ բան է, որ հարկաւոր մարդիկ
թողնեն իրանց տները և կ'ըրաւապեն ու
նորերը գտնեն ու վարձեն, նա մանաւանդ
այսպիսի ժամանակ, երբ ձմեռը մի կողմի
ստացանքներէն վարպետներ թշնամութիւնը
միւս կողմից, զօրաց հաւաքման պատճա-
ռաւ պարագայ տներ գտնելու անկարելիու-
թիւնը երկուր կողմից հազար ու մէկ
արեւելքներ կարող են հանել թշուառ վե-
նատուածներն առաջ: Մեր կարծիքով ա-
մենից աւելի արդիւնաւոր և հարաւոր
միջոցը այն կլինէր, որ փոխադարձ շինու-
թիւններն տեղիւրու թողարկուէր առանց
որ և իցէ ձեւապահութիւնների, առանց
ճարտարապետական տեղագիրների, իսկոյն
և թէ կարկոտելն իրանց տներն փնտսուած
մասերը, փոխելն դերանները, գէթ առ ժա-
մանակ մի:

Ի գեպ. Ենութիւններն անեւել, տան այս

կամ այն մասը կարկատելու Արաբիայից
միշտ դժուարութիւններ են հանդիպել
զինուորական պ. ճարտարապետի կողմից,
որի իշխանութեան տակն է և Արաբա-
լակը և ուր նա անցնում է ամառուայ
մեծ մասը, այնպէս որ շինութեանց այդ
յարմարաւոր ժամանակներում Արաբիա-
յում շինութիւն կամ կարկատան անող
անձը պէտք է սպասէ նորա վերադարձին,
իսկ մինչև նորա վերադարձը և պէտք ե-
ղած կանոնները կատարել լանջել լաւ ժա-
մանակը և ատարձնելը կ'ընշանան:

Այն թշուառ ընտանիքը, որոնք իրանց
տանիքին տակ անցաւ օրում ձգնուեցան,
դեռ այս գարնանից խնդրած են եղել,
ինչպէս մեզ հաղորդեցին, թողնուութիւն
տանիքի գերանները փոխելու, բայց մինչև
այսօր չստանալով թողնուութիւն, զոհ
կնացին: Առում են որ գարնանից դուռած
նոր գերանները մինչև այսօր վեր են ըն-
կած փուլ եկած տան առաջ:

Մենք ճանաչում ենք նմանապէս մի
պարն, որ 7 անգամ խնդրած է եղել
թողնուութիւն իւր պարտեղել խախտուած
պարտ նորոգելու, բայց մինչև փրջին օրե-
րում թողնուութիւն չէր եղած, իսկ
պատը այս օրերում վերջապէս փուլ ե-
կաւ: Մենք ականատես էինք նմանապէս, որ
մի պայտագործ, որի դուռանը փուլ էր
եկած, լալաղին խնդրում էր պ. ճարտա-
րապետից իրաւունք տալ իրան վեց նոր
դերաններ դնել իւր դուռանի կտրի վերայ
և պ. ճարտարապետը պահանջում էր նո-
րանից նախ խնդրել տալ և տեղեկագիր
խնդրել ստանալ:

Թէ մեր ճարտարապետը անհոգ մարդ
է այդ հաստատուում է նաեւ նորանով որ
սրանից երկու տարի առաջ առնին կեր-
պով իրան վերանորոգած քաղաքական մեծ
կամուրջը դեռ մինչև այսօր չէ յանձնած
պ. գաւառապետին և կամուրջը այժմ
վերադարձ նորոգութեան կ'արժանի և արդէն
կարգադրութիւն եղած է Տէր Նահանգա-
պետի կողմից, իսկ առաջուան նորոգու-
թեան դեռ հաշիւ չէ ներկայացուած:

Ս Լ ա բ:

ԱՌԱՅԻՍՈՅԹ

(Թղթակցութիւն «ՄԵՂՈՒ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ»)

Լրագրել:

Յայտնի է, որ ներկայ պատերազմական հան-
գամանքները պատճառով կոտորածան զանա-
զան քաղաքներում զօրաց այլ և այլ խմբեր
անդադար թղթակցութիւն է լինում: Այդ քա-
ղաքների կարգումն է և Արաբիան, Նորմաթ-
րի սկզբներէնց այդ քաղաքը ևս մեծ և փոքր
քանակութեամբ դանաղան խմբեր անց ուղար-
կին և պէտք է ճշմարտութիւնը ասած, Ա-
րաբիայից ամենայն պատրաստակաւութեամբ
հուրընկալեցին այդ խմբանց համար թանկագին
հիւրերին, միայն մի ցաւալի անց պատանդաւ
նոյնաբերի վերջերում, որք մեր կարծիքով պէտք
է նրաւարակել:

Նոյեմբերի 29-ին երկնորան Արաբիայից գա-
լիս են Արաբալակի գնալու համար դիւ-
ւոր, որոց ուղարկեցին Արաբիայից 5 վերտ
հեռու գէպի արեւելեան կողմում գտնուած Ջա-
լա, Ջէջէրէկ և Թիւրքալէկ քաղաքները: Այն-
տեղ հասնելից յետոյ էլ զինուորն իրան իջե-
նելու տեղ չէ գտնուում, այնպէս որ անտուն
նորանք ստիպուել են մեծ մասամբ դուռնը
մնալ և այս ու այն անկեղծում պատուարներ
դիւրեկ անձրևից և ցրտից, այնպէս, որ անտուն
են, մօտ 1

